

Stundas plāns

Mācību priekšmets. Sociālās zinības

Klase. 9. kl. Varakļānu vidusskolas skolotāja Margarita Selicka

Temats. Kas ir cilvēktiesības (2 stundas).

Mērķis. Zināt, kas ir cilvēktiesības, izprast to nozīmīgumu demokrātiskā sabiedrībā.

Uzdevumi.

1. Uzzināt, kas ir cilvēktiesības, kas tiek ietverts šajā jēdzienā.
2. Izpētīt svarīgākos vēstures notikumus, kas virzījuši cilvēktiesību attīstību.
3. Iepazīties ar nozīmīgāko cilvēktiesību dokumentu mūsdienu pasaulē-„ANO Cilvēktiesību deklarāciju”un Latvijas „Satversmes” 8.nodaļu, uzzināt par tiesībsarga institūciju.
4. Izprast jēdzienu „deklarācija” un „konvencija” nozīmi .
5. Atpazīt cilvēktiesību pārkāpumus,iejusties cilvēktiesību pārkāpumu upuru lomās un kritiski izvērtēt to sekas.

Jēdzieni. Cilvēktiesības, deklarācija, konvencija, tiesībsargs.

Metodes un paņēmieni. Saruna, diskusija, galerijas metode, darbs ar tekstu, situācijas analīze, pētījums.

Starppriekšmetu saikne. Vēsture, vizuālā māksla,ģeogrāfija.

Resursi.

- Piecas aploksnes ar sadalītu tekstu- cilvēktiesību jēdzieniem.
- Astoņas A4 lapas ar gadaskaitļiem un attēliem- Pagrieziena punktiem cilvēktiesību vēsturē (pie sienas)-1780.g.p.m.ē./539.g.p.m.ē./1215.g./1689./1789./1893./1946./1948.
- Lapiņas ar vēstures notikumu aprakstiem katram skolēnam
- Skolēna Darba lapa ar tekstiem un uzdevumiem.
- Izdales materiāls ar Vispārējās cilvēktiesību deklarācijas un Satversmes 8.nodaļas tekstiem.
- Mājas lapa www.tiesibsargs.lv .

Norise.

1. Skolēni tiek aicināti sadalīties pa divi vai trīs, lai izveidotos piecas grupas. Tiek iedota aploksne, kurā ir lapiņas ar sagrieztu teikumu. Skolotāja uzaicina salikt tekstu, norādot, ka teikums sākas ar lielo burtu un beidzas ar punktu. Liek izlasīt izveidoto teikumu. Katra grupa lasa, kas ir cilvēktiesības. Formulējumi ir atšķirīgi. Skolotāja jautā, vai sapratām, par ko runāsim tuvākajās divās stundās? Paredzamā atbilde- par cilvēktiesībām.

2. Apkārt klasei pie sienām ir izvietoti gadaskaitļi ar attēliem- astoņas A4 lapas hronoloģiskā secībā. Katram skolēnam izdalu nelielu aprakstu-tekstu. Lūdzu izlasīt. Tad komentēju, ka būs jāpieiet pie sava attēla, jāsatiekas ar citu skolēnu, kuram ir tāds pats teksts. Jāpārrunā svarīgāko un jākļūst par ziņotājiem šim notikumam. Skolotāja paskaidro, ka cilvēktiesības neradās no zila gaisa, tām ir sarežģīta vēsture, kas sniedzas tūkstošiem gadu senā senatnē un ka skolēni būs tie, kas šo ziņu mums pavēstīs. Skolēni runā, skolotāja nedaudz komentē. Pēc uzdevuma veikšanas lūdz visiem apsēsties vietās.

3. Skolotāja vēlreiz vērš uzmanību uz pēdējo tekstu par Cilvēktiesību deklarāciju. Ka tas ir ideāls, uz ko sabiedrībai jātiecas. Skaidro vārda „deklarācija” nozīmi. Aicina paņemt Izdales materiālu, -lapu, kurā ļoti īsā tekstā minēti Cilvēktiesību deklarācijas panti. Skolēni lasa savās darba lapās 1. uzdevumu, - „Notikums ar Noru”. Skolotāja lūdz noskaidrot, izmantojot Vispārējo cilvēktiesību deklarāciju, kādas tiesības Norai ir atņemtas. Skolēni pieraksta un nosauc pantus. Skolotāja aicina klasi uz diskusiju, - kā ir būt Norai? Kādas ir sajūtas? Ko iesākt? Ko darīt tuviniekiem? Kā var justies valstī, kurā šādas situācijas iespējamas? Kādas tam var būt sekas?

4. Skolotāja aicina iepazīties izdales materiālā ar vēl vienu ļoti svarīgu dokumentu- Satversmes 8. nodaļu. Paskaidro Satversmes nozīmi un vērš uzmanību uz 8. nodaļas pieņemšanas datumu- 1998. gads. Skaidro, kāpēc tikai deviņdesmito gadu beigās šī nodaļa tika pieņemta. Skaidro, ka atšķirībā no deklarācijas, kurai ir deklaratīvs raksturs, Satversmes 8. nodaļai ir jābūt realizētai reālajā dzīvē, valstij ir jārupējas, lai šie panti darbotos. Lūdz skolēniem izlasīt Satversmes pantus un, lasot tekstu, savās darba lapās 2. uzd. sagrupēt pantu skaitļus-, kuri atbilst politiskajām (P), sociālajām (S), kultūras un izglītības (KI) vai ekonomiskajām (E) tiesībām. Pareizo atbildi skolotāja nosauc vai parāda uz ekrāna.

5. Skolotāja skaidro, ka ir dokumenti, kurus sauc par konvencijām, skaidro to nozīmi, ka valsts, ja paraksta kādu no tām, apņemas to izpildīt ne tikai skaistos vārdos, bet arī reālajā dzīvē, pieņemot izmaiņas likumdošanā, veicot reālus darbus. Nosauc piemērus- „Starptautiskā konvencija par jebkādas rasu diskriminācijas izskaušanu”, „Ženēvas konvencija par attieksmi pret karagūstekņiem”, „Konvencija par bērnu aizsardzību un sadarbību starpvalstu adopcijas jautājumos.” u.c.

6. Skolotāja uzdod darba lapā 3. uzdevumu, -kad cilvēktiesības var tikt ierobežotas? Doti trīs piemēri- „Vārda brīvība, pārvietošanās brīvība, reliģijas izvēles brīvība”. Skolēni komentē atbildes.

7. Skolotāja jautā klasei, ko darīt tad, ja jūsu cilvēktiesības ir pārkāptas, bet valsts varas institūcijas, kurām it kā būtu uzdevums jums palīdzēt, to nedara, vai dara nolaidīgi?

Skolēni min atbildes, bet parasti starp tām netiek minēts tiesībsargs. Skolotāja iepazīstina skolēnus ar mājas lapu www.tiesibsargs.lv Skolotāja lūdz skolēniem izlasīt savā darba lapā tekstu par tiesībsargu.

8. Kad skolēni izlasījuši, noslēgumā skolotāja aicina atbildēt uz nosauktajiem apgalvojumiem,- piekrītot pieceļas, nepiekrītot -paliek sēžot.Skolēni var komentēt savas darbības.

Apgalvojumi

- 1.Man patika galerijas metode- informācija par to, kā vēstures gaitā attīstījās cilvēktiesības.
2. Mani klasesbiedri labi prata izstāstīt vēstures notikumus.
3. Es atceros vismaz trīs svarīgākos vēstures pagrieziena punktus cilvēktiesībās.
4. Notikums ar Noru man lika saprast, ka es dzīvoju samērā drošā valstī.
5. Es zinu Vispārējās Cilvēktiesības deklarācijas saturu.
6. Satversmes 8.nodaļa tika pieņemta uzreiz pēc neatkarības atgūšanas.
7. Konvencijām ir deklaratīvs raksturs, parakstot tās, valstīm nav jāveic reāli soļi to izpildīšanā.
8. Tiesībsargs ir tas pats tiesnesis.
9. Man patika stundas par cilvēktiesībām.
10. Es tagad izprotu, ko nozīmē cilvēktiesību jēdziens.

Pie pēdējā apgalvojuma- „Es tagad saprotu, ko nozīmē cilvēktiesību jēdziens” skolotāja dod savu slēdzienu stundai.

--

1772.g.p.m.ē. Hammurapi likums.

Tos izdeva sestais Babilonijas valdnieks Hammurapi. Kodekss sastāv no 282 likuma pantiem, kas sākotnēji tika iekalti ķīļrakstā -2,5 m augstā melnas krāsas akmens stabā. Tas bija paredzēts tautai, lai tā zinātu kādas sekas būs nelikumīgai rīcībai. Tika pausta vienkārša taisnīguma ideja – „acs pret aci, zobs pret zobu” . Mūsdienās šāda veida izrīkošanās ar pārkāpējiem varētu šķist nežēlīga, bet tāds bija viens no pirmajiem atklātajiem likumdošanas mēģinājumiem vēsturē. Pašlaik Hammurapi stēla atrodas Francijā, Luvrā. Likumā tika noteiktas arī sieviešu tiesības, piemēram, sievietei bija tiesības uz īpašumu, sievietes varēja ierosināt šķiršanos. Regulētas vīriešu, bērnu tiesības. Noteikta tiesiskā aizsardzība arī vergiem.

539.g.p.m.ē. Kīra cilindrs.

Tas ir persiešu valdnieka Kīra manifests, uzrakstīts uz apmēram 30 cm gara māla cilindra. Kīrs atcēla verdzību un norādīja, ka cilvēkiem nevar likt strādāt pret viņu gribu. Atļāva cilvēkiem praktizēt viņu izvēlēto reliģiju. Kīrs ieguva mīkstsirdīga un pieļāvīga valdnieka slavu. Viņš ar cieņu izturējās pret citu tautu kultūru un reliģiju ,necentās iznīcināt vietējās tautas, bet gan iekļaut tās persiešu sistēmā. No iekarotajām zemēm centās paņemt sev lietderīgo, izmantojot savā labā to sasniegumus.

1215. gads. Lielā brīvības harta(*Magna Charta*).

Lielo brīvības hartu izdeva Anglijas karalis Džons Bezzemis. Viens no Lielbritānijas tiesību pamatdokumentiem. Garantē indivīdu tiesības un brīvības, nosaka pārvietošanās brīvību. Cilvēku apcietināt vai ieslodzīt var vienīgi saskaņā ar likumīgu viņa līdzcilvēku spriedumu vai valsts likumu.

1689. gads. Anglijas Tiesību bills (*Bill of Rights*).

Anglijas karalis Orānijas Vilhelms (Viljams III) zaudēja virsvaru valstī. Tika izveidota konstitucionālā monarhija. Anglija ar savām plašajām pavalstnieku tiesībām kļuva par apbrīnas objektu. Tika paplašinātas parlamenta un pilsoņu tiesības un brīvības. Tikai Parlaments, nevis monarhs var pieņemt vai apturēt likumus. Monarhiem atņēma veto tiesības, neļāva vienpersonīgi ieviest nodokļus. Pilsoņiem deva tiesības uz personisko ieroci, vārda brīvību parlamentā, tiesības iesniegt petīciju karalim, tiesības uz tiesu (jebkurš sods ir likumīgs tikai tad, ja to piespriedusi tiesa).

1789.gads. Cilvēka un pilsoņa tiesību deklarācija Francijā.

Franču revolūcija, kas aizsākās 1789.gadā, uzskatāma par vienu no svarīgākajiem notikumiem Eiropas jauno laiku vēsturē. Francijas Pirmā republika kļuva par paraugu demokrātisku valstu modeļiem nākotnē.

Deklarācijas pamatideja ietverta revolūcijas lozungā "Brīvība, vienlīdzība, brālība", tā formulēja franču svarīgākās tiesības un brīvības, un to, ka "Cilvēki dzimst tiesībās vienlīdzīgi", ka valstij jānodrošina vēlēšanu tiesības, vārda un personas brīvība, tiesības uz īpašumu, drošību un iespēju pretoties apspiestībai.

1893. gada 28. novembris

Tā bija diena, kad sievietes pirmoreiz moderno valstu vēsturē īstenoja pilnvērtīgas vienlīdzīgas universālas balsstiesības. Tas notika Jaunzēlandes parlamenta vēlēšanās. Eiropā pati pirmā bija Somija, kur jau 1906. gadā sievietēm tika piešķirtas vēlēšanu tiesības, Latvijas sievietes tiesības ieguva 1920. gadā. Šai ziņā Latvija, līdzīgi kā daudzas citas pēc Pirmā pasaules kara radušās jaunās valstis, apsteidza daudzas vecās Rietumeiropas valstis. Kā zināms, Lielbritānijā sievietes ieguva universālas balsstiesības 1928. (no 1918. gada gan

varēja balsot tās, kuras vecākas par 30 gadiem un kurām pieder mājas), Francijā un Itālijā – 1945., Šveicē – 1971., bet Lihtenšteinā – tikai 1984. gadā.

1946.gads. Nirnbergas prāva.

Pirmo reizi Nirnbergā, sagrautā no uzlidojumiem Vācijas pilsētā, notiek tiesas process par noziegumiem pret cilvēci. Apsūdzības tika izvirzītas 25 fašistiskās Vācijas valstsvīriem, kā arī Hitleram un Himleram, kuri uz tiesāšanas brīdi bija izdarījuši pašnāvības. Apsūdzība bija par kara izraisīšanu un noziegumiem pret cilvēci. Agrāk šādi procesi nebija notikuši, kad uz apsūdzēto sola sēdētu kādas karu izraisījušas valsts vadītāji. Pēc dokumentu izskatīšanas un liecinieku liecību saņemšanas tika aizsākts apcietināšanas process un nāves sodu izpilde. Vēlāk pēc Nirnbergas procesa parauga līdz 1948.gadam notika Tokijas process par kara noziegumiem Tālajos Austrumos.

1948.gads. Vispārējā cilvēktiesību deklarācija.

Pēc noziegumiem pret cilvēci Otrā pasaules kara laikā ANO ģenerālā asambleja pieņēma Vispārējo Cilvēktiesību deklarāciju. Deklarācija tikai pieņemta ar 48 balsīm "par", savukārt 8 valstis balsojumā atturējās, neviena valsts nenobalsoja pret deklarācijas pieņemšanu. Dokuments nav juridiski saistošs valstu valdībām, tam piemīt morāla nozīme, tas mudina valstis ievērot virkni cilvēktiesību, uzsverot, ka šīs tiesības ir pamats brīvībai, taisnībai un mieram pasaulē. Latvija 1990. gada 4.maijā pievienojās 52 cilvēktiesību dokumentiem, pirmām kārtām ANO Vispārējai Cilvēktiesību deklarācijai.

11. darba lapa

Temats.Kas ir cilvēktiesības

-*Cilvēktiesības* ir ikvienam cilvēkam piemītošas visaptverošas tiesības, kas cilvēkiem piemīt kopš dzimšanas un bez kurām cilvēki nevar dzīvot kā cilvēciskas būtnes.

-1780.g.p.m.ē. Hammurapi likumi,539.g.p.m.ē.Kīra cilindrs,1215.g. Lielā brīvības harta, 1689.g. Anglijas Tiesību bils,1789.g. Cilvēka un pilsoņa tiesību deklarācija Francijā,1893. g. Vēlēšanu tiesības sievietēm Jaunzēlandē,1946.g. Nirnbergas prāva,1948. g. Vispārējā cilvēktiesību deklarācija.

-Latvija 1990. g. 4.maijā pievienojās 52 cilvēktiesību dokumentiem,arī ANO Cilvēktiesību deklarācijai. 1998. g. Satversmē iekļāva 8. nodaļu "Cilvēku pamattiesības".

-*Deklarācija*- svinīgs, oficiāls paziņojums

-*Konvencija*-starptautisks līgums (kādā speciālā jautājumā)

1. uzdevums.

Izlasi situāciju ar Noru. Izmantojot Vispārējo cilvēktiesību deklarācijas saīsināto tekstu, atrodi, kuri panti ir pārkāpti. Iejūtoties Noras lomā, sagatavo atbildes uz jautājumiem.

Jūsu vārds ir Nora. Jūs esat žurnāliste. Jūs uzrakstījāt rakstu, kas izsauca kāda augsti stāvoša cilvēka naidu pret jums. Nākamajā dienā banda nepazīstamo maskās ielauzās jūsu mājā un jūs aizveda nezināmā virzienā. Jūs piekāva un iemeta vieninieku kamerā. Neviens neko jums nepaskaidro un neviens ar jums nesarunājas.Neviens nezina, kur jūs atrodaties. Neviens nesniedz jums medicīnisko palīdzību, dzīves apstākļi kamerā ir neciešami. Neviens nezina, ko iesākt, tuvinieki ir izmisuši un apjukuši.. Jūs esat pazudusi jau vairākas nedēļas.

Panti, kuri ir pārkāpti (pieraksti tikai pantu skaitļus):

Jautājumi diskusijai:

- Kā ir būt Norai? Kādas ir sajūtas?
- Ko iesākt? Ko darīt tuviniekiem?
- Kā var justies valstī, kurā šādas situācijas iespējamās?
- Kādas tam var būt sekas?

2.uzdevums. Lasot Satversmes 8.nodaļu, sagrupē tiesību pantus pēc piederības.

Politiskās tiesības _____

Sociālās tiesības _____

Kultūras un izglītības tiesības _____

Ekonomiskās tiesības _____

3.uzdevums.

Kad cilvēktiesības var tikt ierobežotas?

Vārda brīvību var ierobežot, ja _____

Pārvietošanās brīvību var ierobežot, ja _____

Reliģijas izvēles brīvību var ierobežot, ja _____

Kas ir tiesībsargs <http://www.tiesibsargs.lv/>

Tiesībsargs ir Saeimas vēlēta amatpersona, kas rūpējas par to, lai Latvijā tiktu ievērotas cilvēktiesības, un lai valsts pārvalde un pašvaldības ievērotu labas pārvaldības principu.

Tiesībsargs ir savā darbībā neatkarīgs un pakļaujas vienīgi likumam. Tiesībsarga amats nav savienojams ar piederību politiskajām partijām. Lai kļūtu par Tiesībsargu, jābūt Latvijas pilsonim ar nevainojamu reputāciju, sasniegušam 30gadu vecumu, ar augstāko izglītību un pieredzi tiesību aizsardzības jomā, ar tiesībām saņemt speciālo atļauju pieejai valsts noslēpumam. Amatā ievēl uz 5 gadiem. Jādod zvērests.

Tiesībsargam ir tiesības bez maksas saņemt pārbaudes lietā nepieciešamos dokumentus. Apmeklēt iestādes, arī slēgta tipa, piemēram, cietumus bez īpašas atļaujas, tikties ar apcietinātām personām vienatnē. Uzklaut bērņus bez vecāku, aizbildņu vai darbinieku klātbūtnes. No jebkuras privātpersonas pieprasīt dokumentus, kas skar pārbaudes lietu. Var ierosināt tiesā lietas pēc savas iniciatīvas. Var pieprasīt speciālistu, ekspertu atzinumus. Var iesniegt pieteikumu Satversmes tiesā, ja iestāde nav novērsusi trūkumus. Var aizstāvēt privātpersonas intereses tiesā.

Tiesībsargs neizskata tās lietas, kurām jau stājies spēkā tiesas spriedums, neizskata strīdus starp privātpersonām, neizskata iesniegumus, kad Latvijas iedzīvotāju tiesības ir pārkāpušas ārvalstu institūcijas. Arī ja pārkāpums ir pieļauts pirms vairākiem gadiem.

Tiesībsargs var palīdzēt privātpersonai, ja valsts vai pašvaldību institūcijas ir pārkāpušas Satversmi, cilvēktiesību dokumentos noteiktās cilvēktiesības, ja pret cilvēku pieļauta diskriminācija vai vienaldzīga attieksme. **TIESĪBSARGS NAV ADVOKĀTS VAI TIESNESIS!** Par konsultāciju pie tiesībsarga nav jāmaksā.

Vispārējā cilvēktiesību deklarācija (1948.)(saīsinātā variantā)

- 1., 2. pants — cilvēktiesību vienlīdzība un universālais raksturs;
- 3. pants — tiesības uz dzīvību, brīvību un personas neaizskaramību;
- 4. pants — verdzības aizliegums;
- 5. pants — spīdzināšanas vai cietsirdīgas, necilvēcīgas apiešanās aizliegums;
- 6. pants — tiesības tikt atzītam par personu likuma priekšā;
- 7. pants — tiesības uz aizsardzību pret diskrimināciju;
- 8. pants — tiesības uz efektīvu tiesību atjaunošanu tiesā;
- 9. pants — patvaļīgas brīvības atņemšanas un izraidīšanas aizliegums;
- 10. pants — tiesības uz neatkarīgu un objektīvu tiesu;
- 11. pants — apsūdzētā tiesības kriminālprocesā;
- 12. pants — tiesības uz aizsardzību pret iejaukšanos privātajā un ģimenes dzīvē;
- 13. pants — tiesības brīvi pārvietoties un izvēlēties sev dzīvesvietu;
- 14. pants — tiesības meklēt patvērumu;
- 15. pants — tiesības uz pilsonību (angļu tekstā "nationality", krievu "гражданство");
- 16. pants — tiesības stāties laulībā un nodibināt ģimeni, ģimenes tiesības uz aizsardzību;
- 17. pants — tiesības uz īpašumu;
- 18. pants — tiesības uz domu, apziņas un reliģijas brīvību;
- 19. pants — tiesības uz pārliecības brīvību un tiesības paust savus uzskatus;
- 20. pants — tiesības uz miermīlīgu sapulču un asociāciju brīvību;
- 21. pants — tiesības piedalīties savas valsts pārvaldē;
- 22. pants — tiesības uz sociālo nodrošinājumu;
- 23. pants — tiesības uz darbu, uz brīvu darba izvēli, uz taisnīgiem un labvēlīgiem darba apstākļiem un uz aizsardzību pret bezdarbu, uz taisnīgu un apmierinošu darba algu, arodbiedrību veidošanas tiesības;
- 24. pants — tiesības uz atpūtu un brīvo laiku;
- 25. pants — tiesības uz atbilstošu dzīves līmeni, tiesības uz īpašu aizsardzību mātēm un bērniem;
- 26. pants — tiesības uz izglītību;
- 27. pants — kultūras tiesības, autortiesības;
- 28. pants — tiesības uz sociālo un starptautisko kārtību;
- 29. pants — cilvēka pienākumi pret sabiedrību;
- 30. pants — Deklarācijas interpretācijas noteikumi

Satversme, VIII nodaļa. Cilvēka pamattiesības ([1998.](#))

89. Valsts atzīst un aizsargā cilvēka pamattiesības saskaņā ar šo [Satversmi](#), likumiem un Latvijai saistošiem starptautiskajiem līgumiem.

90. Ikvienam ir tiesības zināt savas tiesības.

91. Visi cilvēki Latvijā ir vienlīdzīgi likuma un tiesas priekšā. Cilvēka tiesības tiek īstenotas bez jebkādas diskriminācijas.

92. Ikviens var aizstāvēt savas tiesības un likumiskās intereses taisnīgā tiesā. Ikviens uzskatāms par nevainīgu, iekams viņa vaina nav atzīta saskaņā ar likumu. Nepamatota tiesību aizskārums gadījumā ikvienam ir tiesības uz atbilstīgu atlīdzinājumu. Ikvienam ir tiesības uz advokāta palīdzību.

93. Ikviens ir tiesības uz dzīvību aizsargā likums.

94. Ikvienam ir tiesības uz brīvību un personas neaizskaramību. Nevienam nedrīkst atņemt vai ierobežot brīvību citādi kā tikai saskaņā ar likumu.

95. Valsts aizsargā cilvēka godu un cieņu. Spīdzināšana, citāda cietsirdīga vai cieņu pazemojoša izturēšanās pret cilvēku ir aizliegta. Nevienam nedrīkst pakļaut nežēlīgam vai cilvēka cieņu pazemojošam sodam.

96. Ikvienam ir tiesības uz privātās dzīves, mājojuma un korespondences neaizskaramību.

97. Ikvienam, kas likumīgi uzturas Latvijas teritorijā, ir tiesības brīvi pārvietoties un izvēlēties dzīvesvietu.

98. Ikvienam ir tiesības brīvi izbraukt no Latvijas. Ikviens, kam ir Latvijas pase, ārpus Latvijas atrodas valsts aizsardzībā, un viņam ir tiesības brīvi atgriezties Latvijā. Latvijas pilsoni nevar izdot ārvalstīm, izņemot Saeimas apstiprinātajos starptautiskajos līgumos paredzētos gadījumus, ja ar izdošanu netiek pārkāptas Satversmē noteiktās cilvēka pamattiesības. ([23.09.2004.](#) likuma redakcijā, kas stājas spēkā [21.10.2004.](#))

99. Ikvienam ir tiesības uz domas, apziņas un reliģiskās pārliecības brīvību. Baznīca ir atdalīta no valsts.

100. Ikvienam ir tiesības uz vārda brīvību, kas ietver tiesības brīvi iegūt, paturēt un izplatīt informāciju, paust savus uzskatus. Cenzūra ir aizliegta.

101. Ikvienam Latvijas pilsonim ir tiesības likumā paredzētajā veidā piedalīties valsts un pašvaldību darbībā, kā arī pildīt valsts dienestu.

Pašvaldības ievēlē pilntiesīgi Latvijas pilsoņi un Eiropas Savienības pilsoņi, kas pastāvīgi uzturas Latvijā. Ikvienam Eiropas Savienības pilsonim, kas pastāvīgi uzturas Latvijā, ir tiesības likumā paredzētajā veidā piedalīties pašvaldību darbībā. Pašvaldību darba valoda ir latviešu valoda. ([23.09.2004.](#) likuma redakcijā, kas stājas spēkā [21.10.2004.](#))

102. Ikvienam ir tiesības apvienoties biedrībās, politiskās partijās un citās sabiedriskās organizācijās.

103. Valsts aizsargā iepriekš pieteiktu miermīlīgu sapulču un gājienu, kā arī piketu brīvību.

104. Ikvienam ir tiesības likumā paredzētajā veidā vērsties valsts un pašvaldību iestādēs ar iesniegumiem un saņemt atbildi pēc būtības. Ikvienam ir tiesības saņemt atbildi latviešu valodā. ([30.04.2002.](#) likuma redakcijā, kas stājas spēkā [24.05.2002.](#))

105. Ikvienam ir tiesības uz īpašumu. Īpašumu nedrīkst izmantot pretēji sabiedrības interesēm. Īpašuma tiesības var ierobežot vienīgi saskaņā ar likumu. Īpašuma piespiedu atsavināšana sabiedrības vajadzībām pieļaujama tikai izņēmuma gadījumos uz atsevišķa likuma pamata pret taisnīgu atlīdzību.

106. Ikvienam ir tiesības brīvi izvēlēties nodarbošanos un darbavietu atbilstoši savām spējām un kvalifikācijai. Piespiedu darbs ir aizliegts. Par piespiedu darbu netiek uzskatīta iesaistīšana katastrofu un to seku likvidēšanā un nodarbināšana saskaņā ar tiesas nolēmumu.

107. Ikvienam darbiniekam ir tiesības saņemt veiktajam darbam atbilstošu samaksu, kas nav mazāka par valsts noteikto minimumu, kā arī tiesības uz iknedēļas brīvdienām un ikgadēju apmaksātu atvaļinājumu.

108. Strādājošajiem ir tiesības uz koplīgumu, kā arī tiesības streikot. Valsts aizsargā arodbiedrību brīvību.

109. Ikvienam ir tiesības uz sociālo nodrošinājumu vecuma, darbnespējas, bezdarba un citos likumā noteiktajos gadījumos.

110. Valsts aizsargā un atbalsta laulību — savienību starp vīrieti un sievieti, ģimeni, vecāku un bērna tiesības. Valsts īpaši palīdz bērniem invalīdiem, bērniem, kas palikuši bez vecāku gādības vai cietuši no varmācības.

([15.12.2005.](#) likuma redakcijā, kas stājas spēkā [17.01.2006.](#))

111. Valsts aizsargā cilvēku veselību un garantē ikvienam medicīniskās palīdzības minimumu.

112. Ikvienam ir tiesības uz izglītību. Valsts nodrošina iespēju bez maksas iegūt pamatzglītību un vidējo izglītību. Pamatizglītība ir obligāta.

113. Valsts atzīst zinātniskās, mākslinieciskās un citādas jaunrades brīvību, kā arī aizsargā autortiesības un patenttiesības.

114. Personām, kuras pieder pie mazākumtautībām, ir tiesības saglabāt un attīstīt savu valodu, etnisko un kultūras savdabību.

115. Valsts aizsargā ikviena tiesības dzīvot labvēlīgā vidē, sniedzot ziņas par vides stāvokli un rūpējoties par tās saglabāšanu un uzlabošanu.

116. Personas tiesības, kas noteiktas Satversmes deviņdesmit sestajā, deviņdesmit septītajā, deviņdesmit astotajā, simtajā, simt otrajā, simt trešajā, simt sestajā un simt astotajā pantā, var ierobežot likumā paredzētajos

gadījumos, lai aizsargātu citu cilvēku tiesības, demokrātisko valsts iekārtu, sabiedrības drošību, labklājību un tikumību. Uz šajā pantā minēto nosacījumu pamata var ierobežot arī reliģiskās pārliecības paušanu

Papildmateriāls

Atturējās Saūda Arābija, Dienvidāfrika un sociālistiskās valstis - PSRS, Baltkrievijas PSR, Ukrainas PSR, Polijas Tautas republika, Dienvidslāvijas Tautas federatīvā republika, Čehoslovākija. Saūda Arābijas delegācija balsojumā atturējās galvenokārt 16. un 18. panta dēļ, kuros pasludināja vienlīdzību laulāto starpā (16. pants) un reliģiskās pārliecības brīvību (18. pants). Sociālistiskās valstis pamatoja atturēšanos balsojumā ar to, ka deklarācija nepietiekami nosoda fašismu un nacismu, tomēr, pēc Eleonoras Rūzveltes domām, komunistiskā bloka delegācijas balsojumā atturējās, jo tām pretenzijas sagādāja 13. pants, kas sniedz cilvēkiem brīvību brīvi pārvietoties, tostarp pamest savu valsti. Savukārt Dienvidāfrikas atturēšanās bija acīmredzams mēģinājums pasargāt tajā valdošo apartheīda režīmu, kas bija pretrunā ar vairākiem būtiskiem deklarācijas pantiem.